

הלכות מגלה סימן תרפו תרפה

ממת מצנה שאין לו קורבים (ח) כְּדִי (ז) צָרְכוֹ, שֶׁהוֹצֵעַ בוֹ קוֹבְרוֹ תַחֲלָה וְאֶחָר־רֶפֶף קוֹרָא: הגה וְכָל זֶה לֹא מוֹרֵי אֵלָּא (ט) בְּדֹאֲפֵשֶׁר שֶׁהוּת לְעִשׂוֹת שְׁמִיחָן, (י) אֲבָל אִם אֵי אֶפְשֶׁר לְעִשׂוֹת שְׁמִיחָן (יא) אִין שׁוּם מַצְנָה דְאוֹרְיָתָא נִדְחִית מִפְּנֵי מַקְרָא מְגַלָּה (יג) וְכִי בִשְׁם תּוֹסֵפוֹת וּמְהַרָּא מוֹרָחַי, וְהָא דְמַת מַצְנָה קוֹדֵם הֵינּוּ דְרַקָּא (ס) [ס] (יב) בְּדֹאֲפֵשֶׁר לוֹ לְקַרְאָה אֶחָר־רֶפֶף (מְהַרָּא מוֹרָחַי):

א משנה ריש מגלה
ב ברייתא שם ג
ג טו, וכן כתב הר"ן
ד שם
ה תוספות
ו הרמב"ן על פי
ז הירושלמי ושם נדעת
הנאותים

תרפח דין כרבים המקפים חומה מימות יהושע בן-נון, ובו ח' סעיפים:

א כרבים (א) המקפים חומה מימות יהושע בן-נון, יאפלו איגן מקפין עקשו, קורין בט"ו, יאפלו

באר היטב

בצבור, ב"י, ב"ח: (ז) צָרְכוֹ. משמע דס"ל דאע"פ שיש לו קוברין פיון שאינם כרי צרכו מקרי מתמצנה, וכ"מ בהג"ה סוף סימן תרצ"ו דס"ל דקבורתו קודם, ע"ש. ומ"א חולק וכתב: וְרַקָּא בְּמַת שְׁאִין לוֹ קוֹבְרִין, וכ"כ הש"ג וְרַקָּא קְשָׁהוּא בְּשָׁהוּא מוּטָל בְּבִיזוֹן אֲבָל בְּעִיר מְגַלָּה קוֹדֵם, וכ"כ הב"ח, וכ"מ ב"ד"מ ב"שם א"ו שכתב: קבורת ת"ח קדם למגלה, עכ"ל, ונצטוו מדאמרין כבוד תורה דחידו חמיר משמע דלשאר כל אדם מגלה קודם פיון שמוטל בעיר, וכן עקר, עכ"ל: (ה) בְּדֹאֲפֵשֶׁר. אֲבָל אִם הוּא סְמוּךְ לְחֻשְׁבָּה יִקְרָא מְגַלָּה דְהָא מִתְּמַצְנָה אֶפְשֶׁר לְקַבְרוֹ בְּלִילְיָה, אֲבָל אִם הוּא בְּעִנְיָן שְׁאִי אֵל לְקַבְרוֹ אַח"כ מִפְּנֵי לְטִטִּים, בְּיָדָא דִּינְהָ מַקְרָא מְגַלָּה, עמ"א ובט"ו. מילה ומקרא מגלה, אי איכא שהות לשמיהן מקרא מגלה קודם משום פרוסו נסא, וְאִי לִיכָא שְׁהוּת לְשְׁמִיחָן מִלֵּיל בּוֹמֵנָה דְהוּי דְאוֹרְיָתָא קוֹדֵמָת לְמַקְרָא מְגַלָּה דְהוּי וְרַבְּנָן, פ"ח. אֲבָל בַּת"ח יִקְרָא מְגַלָּה, וְנִרְאָה לִי הַשְּׁעָם דִּכְבוֹל לְמוֹל בְּתַשְׁבִּיעִי, כְּנַע"כ, עֵין שָׁם:

שערי תשובה

מדבר קבלה, ע"ש. ועין בכר"י שאם שכח או נאנס פלילה די בקראת דיום וא"צ לשנותה עוד הפעם לתשלום קריאת הלילה, ע"ש: [ס] בְּדֹאֲפֵשֶׁר. ועין בשכ"י ח"ב סימן מז מ"ש בענין זה, ועין בתשובת מהר"ט צוה"ן סימן רפו. ועין בשו"ת חת"יאר סימן ח ט י א פלפול עצום וארץ בענין זה על דברי הר"א מורח"י והב"י והש"ו ומג"א, ע"ש. ועמ"ש ביד אפרים. ועין בשאלת יעב"ץ ח"ב סימן קב על מ"ש חור"י שם בשם הגאון אב"ד דפי"ל וְלֵיל דְנִשְׁיָם תַּחֲבוֹת מְגַלָּה וְכוּ' ת"ל מלאו דלא תסור וְכָל לֵיל נְשִׁימִים תַּחֲבוֹת, (וע"ש מ"ש חור"י למרן, והוא כתב דלק"מ דבמקום ששקנו פורוש גם על הנשים פשיטא דאיכא למירא לאו דל"ת, אֲבָל כָּאן נִימָא דלא קאנו צליהם קלל דלא עירף מפיצות דאויתא דכל מ"ע שדו"ג נשים פטורות וי"ל ורבנן קצין דאויתא קאנו, וע"ז קאמר דנדיא גם עליהו תקנו לפי שגם הן היו באותו גס, ע"ש. ועין לקמן סימן תרצה ס"ק ט מ"ש על דברי פ"ח לענין משלוח מנות דאשה, ועין בשאלת יעב"ץ סימן קכ ח"א:

סימן רסו צדד לומר איכא, דכשש שהות יקדים הפילה וכשאין שהות

משנה ברורה

הכי, עין שם: (יב) בְּדֹאֲפֵשֶׁר לוֹ לְקַרְאָה. אֲבָל אִם הוּא סְמוּךְ לְחֻשְׁבָּה יִקְרָא מְגַלָּה, דְהָא מִתְּמַצְנָה אֶפְשֶׁר לְקַבְרוֹ בְּלִילְיָה. וְהִנֵּה זֶה הַעֲתִיק הַרְמָ"א בְּשֵׁם מְהַרָּא מוֹרָחַי, אֲבָל כַּמְּהָ (ז) אֶחָר־וֹנִים חֲלֻקִין עַל זֶה וְסוֹבְרִין דְאֶפְלוּ בְּאֶפֶן שְׂדִיחָה מְגַלָּה לְגַמְרִי, גַּם כֵּן מִתְּמַצְנָה קוֹדֵם מִשׁוּם כְּבוֹד הַכְּרִיּוֹת, אֲכֹן כְּכֹר בְּאֶרְנֵי לְעִיל דְרַקָּא בְּמַתְּמַצְנָה מִמֶּשׁ אֲבָל לֹא בְּשָׂר מַתִּים, וְאֶפְלוּ אִם נִפְסַק שָׁם דְבִשְׂאָר מַתִּים גַּם־כֵּן מַצְנָה לְהַקְדִּים קְבוּרָתוֹ לְקִרְיַת מְגַלָּה, (טו) עַל־כָּל־פְּנִים הֵיכָא דִּינְדָּחָה עַל־יְדִי־וְהָ קִרְיַת מְגַלָּה לְגַמְרִי, בְּיָדָא מְגַלָּה קוֹדֵם וְיַקְבֵּר מִתּוּ בְּלִילְיָה:

א (א) הַמְקַפִּים חוֹמָה מִימּוֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן. כִּי בְּזִמְנֵי מְרַדְּכֵי בְּעַת הַגָּס כְּתִיב, שֶׁהַיְהוּדִים שֶׁבָּכַל מְקוֹם נִלְחָמוּ בְּיוֹם י"ג, וְנָחוּ בְּיוֹם י"ד וְעָשׂוּ אוֹתוֹ מִשְׁתָּה וְשִׁמְחָה, וְהִשְׁוֹשֵׁן נִתַּן לַיהוּדִים לְהִלָּחֵם עִם הַעַפְזִים גַּם בְּיוֹם י"ד, וְלֹא עָשׂוּ יוֹם־טוֹב עַד ט"ו: (ב) וְכִיּוֹן שֶׁבְּאוֹתוֹ זִמְנֵי נִחְלְקוּ לְשֵׁנֵי יָמִים, וְלָכֵן כֶּשֶׁבַע מְרַדְּכֵי וְאֶסְתֵר בְּהִסְתַּמְת אֲנִישֵׁי־כְנַסְת־הַגְּדוּלָּה לְקַבֵּעַ פּוּרִים לְדוֹרוֹת, חֲלָקוּ גַם־כֵּן אוֹתוֹ לְשֵׁנֵי יָמִים, וְהִנֵּה רְאוּי לְתַקֵּן שְׁכַל עִיר שְׁהִיא מְקַפֶּת חוֹמָה כְּמוֹ שִׁוּשׁוֹן יְהִיָּה דוֹמָה לְשׁוּשׁוֹן לְעִשׂוֹת בְּט"ו, וְהִנֵּה רְאוּי לְתַלּוֹת הַכְּבוֹד בְּשׁוּשׁוֹן וְלְתַקֵּן שְׁכַל עִיר שְׁהִיא מְקַפֶּת חוֹמָה מִימּוֹת אַחְשָׁרוֹשׁ יִקְרָא בְּט"ו, אֶף פִּינּוֹן שְׁאָרְךָ־יִשְׂרָאֵל הִנֵּה חֲרָבָה בְּאוֹתוֹ עַתָּה, וְהִנֵּה לְפִי זֶה עֲצוּרֹת הַמְקַפּוֹת בְּחוּצָה לְאַרְצֵי חֲשׁוּבוֹת מֵהֶם, וְעַל־כֵּן תִּקְנוּ לְכָבוֹד אֶרְצֵי־יִשְׂרָאֵל, שְׁכַל עִיר שְׁהִיא מְקַפֶּת מִימּוֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן יִקְרָא בְּט"ו אֶף־עַל־פִּי שְׁאִין מְקַפּוֹת עַקְשׁוֹ, וְהִשְׂאָר בִּי"ה, לְכַד שׁוּשׁוֹן, אֶף־עַל־פִּי שְׁאִינָה מְקַפֶּת מִימּוֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן אֶפְלוּ הֵכִי קוֹרִין בְּט"ו מִפְּנֵי שְׁבו

לִילָף לְכִית־הַכְּנַסֶּת: (ח) כְּדִי צָרְכוֹ¹⁴¹. מִשְׁלֹחַ זֶה מוֹכַח דְאֶף שְׁהוּא בְּעִיר, שִׁישׁ לוֹ קוֹבְרִין, דְשׁוּב אִינוֹ מוּטָל בְּבִיזוֹן, וְהַנְּרִיחוֹת לְקַבְרוֹ קוֹדֵם הוּא וְכַן תּוֹסֵפוֹת כְּבוֹד לוֹ, אֶפְלוּ הֵכִי מִתֵּר לְהַקְדִּימוֹ מִקְדָּם מַקְרָא מְגַלָּה, וְכֵן מִשְׁמַע בְּהַגְיָה סוּף סִימָן תְּרַצוּ דְסִבְיָא לֵה דְקַבִּירַת מִתּוּ קוֹדֵם, אֲבָל בְּמַגְנֵי־אֶרְבֶּהָם הֵבִיא בְּשֵׁם כַּמְּהָ פּוֹסְקִים דְסִבְיָא לְהוּ, וְרַקָּא מִתְּמַצְנָה מִמֶּשׁ שְׁמַצְאוּ בְּשָׂדָה, שְׁהוּא מוּטָל בְּבִיזוֹן שְׁאִין לוֹ קוֹבְרִין כָּלָל, אֲבָל בְּעִיר, שִׁישׁ לוֹ אֲנָשִׁים שְׂדוּאָגִין בְּצִבוּרוֹ, מַקְרָא מְגַלָּה קוֹדֵם וְאִם לֹא (י) בְּתַלְמִיד־חֵכֶם, שֶׁקְבוּרָתוֹ קוֹדֵם לְמַקְרָא מְגַלָּה, וְכֵן הִסְכִּים בְּבִאוּר הַגְּוִ"א לְהִלָּחֵה, אֲכֹן כְּתִיב, שְׁאִם הַתְּחִילוֹ לְהוֹצִיאֵו אִין מִפְּסִיקִין בְּאֶמְצַע, וְרָא נִדְחָה מַקְרָא מְגַלָּה לְגַמְרִי אֶפְלוּ אֵי אֶפְשֶׁר לְקַרְאָה אֶחָר־רֶפֶף, וְיַעֲזִין זֶה קְתוּב הַפֶּרִי תִדְשׁ גַּם־כֵּן, עֵין שָׁם: (ט) בְּדֹאֲפֵשֶׁר שְׁהוּת וְכוּ'. הַנֵּה הִדִּין לְעִנְיָן מִלֵּיל וּמְגַלָּה, אִם אֵיכָא שְׁהוּת לְעִשׂוֹת שְׁמִיחָן, מְגַלָּה קוֹדֵם מִשׁוּם פְּרוּסוּמֵי נִסָּא [פ"ח פרמ"ג], וְהַעוֹלָם נוֹהֲגִין לְמוֹל קִדְּם מְגַלָּה, וְכִדְלַמְקָן בְּסוּף סִימָן תְּרַצוּ¹⁴² [ח"א]: (י) אֲבָל אִם אֵי אֶפְשֶׁר וְכוּ'. וְרַצָּה לּוֹמֵר, שֶׁיִּתְבַּטֵּל הַמַּצְנָה דְאוֹרְיָתָא לְגַמְרִי¹⁴³ אִם לֹא יַעֲשֶׂנָה בְּיוֹם הַהוּא. וְיִמָּה שֶׁכְּתִיב לְקַמֵּה דָאִם אֵי אֶפְשֶׁר לוֹ לְקַרְאָה אֶחָר־רֶפֶף יִקְרָאָנָה קִדְּם, (יג) הַתֵּם לֹא יִתְבַּטֵּל לְגַמְרִי הַמַּצְנָת־קְבוּרָה, דִּיהִיָּה אֶפְשֶׁר לוֹ לְקַבְרוֹ בְּלִילְיָה, וְאִין־הִכִּי נִמִּי דָאִם לֹא יְהִיָּה אֶפְשֶׁר לוֹ לְקַבְרוֹ אֶחָר־רֶפֶף, (יג) כְּגוֹן מִפְּנֵי לְטִטִּים וְהִכָּא יִגְוָא, בְּיָדָא מִתְּמַצְנָה קוֹדֵם: (יא) אִין שׁוּם מַצְנָה דְאוֹרְיָתָא נִדְחִית¹⁴⁴ וְכוּ'. מִפְּנֵי שֶׁמַּקְרָא מְגַלָּה הוּא וְכַן מְרַבְּנָן, וְעֵין בְּט"ו שְׁהִבְיָא בְּשֵׁם רַש"ל וְכ"ח, דְתַמִּיד מַקְרָא מְגַלָּה קוֹדֵם מִשׁוּם פְּרוּסוּמֵי נִסָּא¹⁴⁵, וְהַגְּוִ"א בְּבִאוּרוֹ גַּם־כֵּן סוֹבְרֵי

שער הציון

(י) עין בפרימגדים דמאן דתני וכל-שכן אם הוא מתני לאחרים הוא בכלל זה: (יג) אחרונים: (יג) מגן-אברהם ושא" (ז) ט"ו ומגן-אברהם ופרי תדש ונהג"א: (טו) כן נראה לי פשוט. ונראה לי עוד דמה שהעתיק הרמ"א את דברי המורח"י, משום שהגיה מקדם במת שאין לו קוברין כדי צרכו דאינו מת מצנה ממש, אֲבָל בְּמַתְּמַצְנָה מִמֶּשׁ אֶפְשֶׁר דָּגַם הוּא מוֹדֵה לְדַבְרֵי הָאֲחֵרוּיִם. אֶחָר־רֶפֶף מְצַתִּי זֶה בְּאֲחֵרוּיִם: (ב) פּוֹסְקִים:

הלכות מגלה סימן תרפח

פאר הגולה קנב

אם הם בחוזה לארץ (ב) ונאפלו אין בהם עשרה בטלנים (פרוש, בטלים ממלאכתן (ג) ונעסקים בערכי צבור). והוא שהקף ואחר-כך יושב יאו שישב תחלה על דעת להקיפו אחר-כך, (ד) לאפוקי בשנודע שישב תחלה * על דעת שלא להקיפו. (אבל (ה) מסתמא, הקפה ולכוסף לשבה, ר"ן): ב' וכן (ה) הפקדים הנראים עמהם, אפלו אינם סמוכים בגוף שהם בהר, * או שסמוכים להם, אפלו אינם נראים עמהם בגוף שהם בעמק, (ו) (ז) "ובלכוד שלא יהיו רחוקים יותר ממיל, ובשושון, אף-על-פי שאינה מקפת חומה מימות יהושע קורים בט"ו (ז) והואיל ונעשה בו הגם: ג' כפפים וצירות גדולות ויכריים שאינם מקפים חומה מימות יהושע בנינון (ח) קורים בי"ד: ד' כפרה (ט) שהוא (ג) [ג] ספק אם הקף בימי יהושע אם לאו, (י) קורים בי"ד ובט"ו ובלילהיון, (יא) ל'לא יכרף פי אם בי"ד, שהוא זמן קריאה (ז) לרב העולם: ה' (יב) * כן-עיר שהלף לכרף או כן-כרף שהלף לעיר, כ' רמב"ם שם מהא דמקרא קרי בכרוא בי"ד וט"ו וכו' ה' ל' שם מ' רמב"ם פקדן א משנה י"ט וכאמרינן דרבא וכפוש רש"י שם

פאר היטב

(א) מסתמא, האחרונים הקשו דזה הפך ממש בסימן תא דסתם עירות מקפות לדידה, שבוניו בתים תחלה ואח"כ מקפים אותה, ע"ש מה שפרשו: (ב) ובלכוד וכו'. זה קאי אדסמוך וכו', אבל נראה אפלו רחוק הרבה היו בכרף, מ"א, ע"ש. ועין ט"ו ובחשובת מהר"ט סימן קכ: (ג) ספק, ויטריה צריך לקרות בה בי"ד ובט"ו, שספק אם הים חשוב בחומה, גמרא. בח"ל יש כריים שראוי להסתפק בהן, של"ה. ובלבדש פתח דבמדינות אלו אין להסתפק לפי שהם בצפון ורחוקים מא"י ונדעו שלא היו מלשבים בזמן יהושע: (ד) (ז) לרב.

משנה ברורה

נעשה הגם: (ב) ונאפלו אין בהם וכו'. ויש (ג) מהראשונים שחולקין על זה וסבירא להו דבכרף המקף חומה, אם אין בה עתה⁽¹⁾ עשרה בטלנים קורין בה בי"ד, ובית-אפרים מצד דיש לחש לשיטתם⁽²⁾ לקרות גם בי"ד: (ג) ונעסקים בערכי צבור. פרוש, בבית-הבנקות, פן (ג) איתא בתקנא בגמרא, ועין שם בפרוש רש"י דהנהו שהם קבועין תמיד אלה השפים ולהצריב בבית-הבנקות להתפלל. ועין בפרוש המשנה להר"מ ובהר"ן: (ד) לאפוקי בשנודע וכו'. אבל מסתמא, (ז) אמרינן שישב על דעת להקיפה אחר-כך⁽³⁾, שכן דרף רב המדינות המקפין חומה, דאפלו אם אין מקיפין אותה מתחלה, על-כל-פנים מלשבין אותה על דעת

[ג] ספק, עבה"ט. ועין בר"י בשם תשובת הרדב"ו שכתב שחברון עה"ק פשיטא דאינה מקפת מימות יהושע וקורין בי"ד, ע"ש, אבל מנהג

הוא שפסק אם הקף בימי יהושע אם לאו, (י) קורים בי"ד ובט"ו ובלילהיון, (יא) ל'לא יכרף פי אם בי"ד, שהוא זמן קריאה (ז) לרב העולם: ה' (יב) * כן-עיר שהלף לכרף או כן-כרף שהלף לעיר, כ' רמב"ם שם מהא דמקרא קרי בכרוא בי"ד וט"ו וכו' ה' ל' שם מ' רמב"ם פקדן א משנה י"ט וכאמרינן דרבא וכפוש רש"י שם

באור הלכה

* על דעת שלא להקיפו. הני דלא נבנו בה בתיים תנשים לאחר שהקפה, אבל אם נבנו בה, דל בתיים שקדמו להקפן מקפין ונודעת בכרף על-ידי בתיים הללו שלאחר הקפן⁽⁴⁾. ונראה לי דאזלינן פתח רבא, דאם רב בתיים שבעיר קדמו להקפן קורין בי"ד, ואם איפכא איפכא, ומקצה על מצוה צריך עיון (טורי אבן): * או שסמוכים להם⁽⁵⁾. קפר הסמוך לכרף שהיו קורין בט"ו ונהיה הכרף שם, וקראו בי"ד⁽⁶⁾ (ומשאת מהו). כרף של עירי"ם שאין בו ישראל כלל, ישראל הנקט לכרף זה בפורים קורא בט"ו בי"ד⁽⁷⁾. אבל כרף קראו בי"ד וט"ו מספק, הפקדים הנראים וסמוכים קוראין בי"ד⁽⁸⁾ * כן-עיר שהלף לכרף וכו'. סעיה זה רבו פארותיו מאד, עין בפריימגדים ובשאר אחרונים, והעסקתי במשנה ברורה רק שיטת רש"י שהסכימו עליה הרבה ראשונים, וגם זה

להקיפה אחר-כך: ב' (ה) הפקדים. והוא הדין עירות⁽⁹⁾ נתייב-חיים, וכ"כ במאירין: (ו) ובלכוד שלא יהיו וכו'⁽⁶⁾. זה (ה) קאי אדסמין לה, דהנהו שהיה סמוך; ואל נראה⁽⁷⁾, אפלו רחוק יותר ממיל⁽⁸⁾ היו בכרף. (ו) ויש אומרים דבגנאה גס-פן אינו נחשב לכרף, (ז) אלא-אם-כן שאינו רחוק יותר ממיל: (ז) והואיל ונעשה בו גס. שהם נחו בט"ו, פדכתיב בקנא: ג' (ח) קורים בי"ד. מי שדינו לקרא בט"ו (ט) אינו יכול לקרא ולפטור לכני י"ד בי"ד, וכן להקף, פיון שאינו מחייב עתה פדכתיב⁽¹⁰⁾ [פר"ח]. והפריימגדים כתב דבדעבד אם כן-כרף קרא לכרף י"ד בי"ד, יצא: ד' (ט) שהוא ספק. ויטריה צריך לקרות בה בי"ד ובט"ו, שספק אם הים חשוב בחומה [גמרא]. ובמדינות אלו ובכריים המקפין חומה, (ט) אין להסתפק שמא מקפין מימות יהושע על-פניו, לפי שהם מצפון ורחוקים מארץ-ישראל ונדעו שלא היו מלשבים בזמן יהושע: (י) קורין בי"ד ובט"ו. ונהגין (י) שמתקו ומתנוט לאביונים בשניתים⁽¹¹⁾: (יא) ואלא יכרף. שהכרחה אפלו במצוה של תורה (יא) הוא מדרבנן, ואם-פן בדבר שהוא ספק, לענין הכרחה הוא ספקא דרבנן, וכל-שכן בזה שהוא מצוה של דבריהם, לכלי עלמא אין צריך כרחה. ומה שמכרף בי"ד, משום דביום י"ד הוא זמן קריאה לרב העולם, פדלקמה, (יג) ורוצה לומר דעל-פן אפלו הוא מקף חומה שדינו בט"ו, אם קרא ביום י"ד יצא בדעבד ולא הוי כרחה לבטלה⁽¹²⁾: ה' (יב) כן-עיר שהלף לכרף

שער הציור

(ג) הרמב"ן ורשב"א שהובא בהרב המגיד, אחר-כך מצאתי במאירי שהסכים גס-פן לשיטתם, וכעין זה נמצא גם ברטב"א. וכן משמע בעטור שסובר גס-פן במוסם, וגם הגר"א בבארו הביא שהרמב"ן והרשב"א חולקים על זה: (א) ונפקא-מנה לשיטת הסוברים דבעינן י' בטלנים: (ז) פן משמע ממגן אברתם סעיה-קטן ה ופרי חדש ושא"י, וכן פתח בתקנא בלבד: (ה) מהפך המחבר לשון הטור וכתב 'ויכלד' אפמוך ואינו נראה [מ"א]. וזהו שיטת ש"ל בגמרא, וכן איתא בפרוש רבנו חננאל בהקנא דהשעור מיל קאי אפמוך ואינו נראה, וכן פתח ברשב"א בשם הרשב"א וכן פתחו המאירי ורבנו יחזק, והנה לדעת פלם בנראה, נחשב לכרף אפלו ביותר ממיל. ועין בר"ן דיש אומרים דנאקא פשהו מתחשב מתחום העיר, ורוצה לומר שהוא משתפף עמו בעניניו, וכן איתא ברשב"א בהקנא וכן משמע במאירי, אז אמרינן דכיון שהוא נראה, נחשב לאותו כרף אפלו רחוק יותר ממיל [כן מוכח ברשב"א דאנראה קאי]: (י) ורמז, וכן מוכח לפי גרסתנו בהרמב"ם וכן משמע מהטור: (י) ולשיטה זו ישמנה הדין בסמוך ואינו נראה, דיש אומרים דסמוך אינו נקרא רק תוך עטורה של עיר [עין בבית-אפרים]. ויש אומרים דאפלו חוץ לעטורה כל שהיא תוך מיל אצל מיל משל לא [עין בפ"ח], ויש אומרים עוד, דנפקא-מנה בין סמוך לנראה הוא רק לענין מידה, עין בט"ו ובית-אפרים, אכן דעת רב ראשונים הוא כמו שסתמנו בענין ברעה ראשונה שהיא דעת השלחן-אדרת, כמו שכתב הפגן-אברתם ונכריז אצלי שאלו נאה האלהי רבה פל הראשונים שהבאנו היה סוטה פן לדיקא. ונפקא-מנה מכל מה שסתמנו לענין תקנות שיש בכני כרף שהפך נחשב עמו וכן לענין מסיים, כמו שכתב באלהי רבה: (פ) פרי חדש, אף-על-גב דבירושלמי מסתפק בזה לענין פן-כרף אם: מכל להוציא לכן עיר בי"ד פיון דבדעבד יוצא בי"ד, בגמרא דילן משמע דהוא לעטורה בט"ו, ואם-פן ממילא אינו יכול להוציא לכני י"ד ביום י"ד, עין שם. אכן מדברי סמוך בסימן זה מוכח דהוא סבירא לה דגם השר"ט פירש' לקרא ביום י"ד, וכן פתח הפריימגדים, ואם-פן ממילא נשאר בענין דירושלמי על מקומה: (ט) מגן אברתם בשם הלבדש. ואף דהוא מביא מתחלה בשם השל"ה ומשמע קצת להפך, יש לסמוך על הלבדש ויטעמה, ועוד, דכבר הביא הגר"א דעת הגאונים שהיו דבכל ספק לא יקרא אלא בי"ד ואזלינן פתח רבא דעלמא, ועוד, ספק דבדבריהם לקלא⁽¹⁵⁾, אלא שלא תבטל ממונ לגמרי מקרא מגלה וקרא בי"ד, ובהו הוא יוצא בדעבד אפלו לכרף, ומשמע דעתו פן לחלקה: (י) מגן אברתם בשם שליטי-גבורים: (יא) הגר"א וש"א: (יג) הגר"א, וכעין זה פתח הש"י:

הלכות מגלה סימן תרפה

ביאורים ומוספים

סימן תרפה

דין כרפים המקפים חומה מימות יהושע בן-נון

[משנב ס"ק ב]

אם אין בה צפה⁽¹⁾ עצה⁽²⁾ ופגלנין קורין בה ב"ד, וקנדי אפניס מצדד דיש להש לשיטתם⁽³⁾.

(1) וכשיש עשרה בטלנים במקומות הסמוכים לכרך, כתב בשו"ת הר צבי (א"ח ח"ב סי' קלא) שאף שבכרך עצמו אין עשרה בטלנים, נחשב הכרך עצמו ככרך שיש בו עשרה בטלנים, וקוראים בתוכו ובסמוך לו בט"ו לכלי עלמא, כי כל הסמוך לכרך נחשב חלק מן הכרך, ואין צורך שהעשרה בטלנים יהיו בתוך חומות העיר עצמה, שהרי גם עיר גדולה שיש בקצה העיר עשרה בטלנים, נחשבת כעיר שיש בה עשרה בטלנים. וכן כתב לענין כרך של עכו"ם המבואר בביה"ל (ד"ה או).

(2) אמנם החזו"א (א"ח סי' קנד ס"ק ב) כתב, שהמשנ"ב והיד אפרים חששו לשיטת הרמב"ן שיש לקרוא ב"ד, משום שלדעתם הרשב"א והריטב"א והמאירי סוברים כשיטת הרמב"ן, וכמבואר בשע"צ כאן (ס"ק ב) בשם הגר"א. אכן, דעת החזו"א היא שכל הראשונים הללו חולקים על הרמב"ן בזה, וסוברים כדעת השו"ע שכתב החוקף חומה קוראים בו בט"ו אף אם אין בו עשרה בטלנים, והוסיף, שכן משמע מסתימת הטור והשו"ע.

[משנב ס"ק ב]

אכל מסתמא, אפרינן שישב על דעת להקפה אחר-כך⁽⁴⁾.

(3) וגם הרמ"א שכתב 'אבל מסתמא הוקפה ולבסוף ישבה', כתב הפרי חדש (סוף ס"ק א) שכונתו היא שמדי שבאים לדור שם, דעתם לבנות חומה, שאין לומר שכונתו שברוב עיירות בתים את החומה ממש קודם ישיבתם, שהרי לענין תחומין כתב השו"ע לעיל (סי' סא) שסתם עיירות נתיישבו תחילה ואחר כך הוקפו, וראה לעיל (שם) שהבאנו תירוצים נוספים על סתירה זו, ובהגהות רעק"א לסי' זה (ס"ק ג).

ועיר שישבו בה נכרים ואחר כך הוקפה, כתב החזו"א (א"ח סי' קנג ס"ק ד ו-ה, הביאו השונה הלכות ס"ד) שאם זו עיר בארץ ישראל, דעת הר"ן שישבת נכרים אינה נחשבת בה ישיבה, ויש לה דין הוקפה ואחר כך ישיבה, אך אם זו עיר בחוץ לארץ, גם ישיבת נכרים נחשבת שם ישיבה, הינה כישבה ולבסוף הוקפה.

[ביה"ל ד"ה על]

ונדונת ככרך על ידי פתים הללו של אסתי הקפני⁽⁴⁾.

(4) אמנם החזו"א (א"ח סי' קנג ס"ק ה) כתב, שיתכן שהוספת הבתים החדשים לאחר שהוקפה אינה מועילה להחשיבה כעיר מוקפת, כיון שהחומה נבנתה בכדי להגן על עיר פרוזה, ואינה נחשבת חומה, ועוד, שכיון שהעיר כבר קיבלה שם פרוזה, כל הבתים החדשים הנבנים בה בטלים אליה ואינם משנים את שמה להיחשב מוקפת. והוסיף, שכן נראה דעת התוס' (מגילה ג, ב ד"ה כרך).

[משנב ס"ק ה]

נהוא הדין ענינת⁽⁵⁾.

(5) וכשהעיר הסמוכה לכרך גדולה מן הכרך עצמו [כגון תל אביב הסמוכה ליפו, וראה להלן (ס"ק ט)], כתב התורת רפאל (להגר"ר שפירא, סי' קנג) שבאופן זה אינה נדונה ככרך, כיון שאינה טפלה לכרך, וכן כתב בשו"ת מה"ש שיק (סי' קסא), ולדעתו אפילו בשתי ערים שוות הדין כן. מאידך, בשו"ת הר צבי (ח"ב סי' קלא)

כתב שמסתבר שמה שקובע לענין זה אינו גדולה של העיר ומנין תושביה, אלא החשיבות, וכרך קטן המוקף חומה מימות יהושע הריהו חשוב יותר מעיר גדולה. והוסיף, שכן כתב בשו"ת חתם סופר (א"ח סי' קצג), וכן כתב בשו"ת מהר"ם אלשקר (סי' קד), וכן כתב החזו"א (א"ח סי' קנג ס"ק א) שכל שאין הפסק מיל בין העיר לכרך, יש לעיר דין 'סמוכה לכרך' אף שהעיר גדולה, וכן מבואר בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' צ).

[משנב ס"ק ו]

ובלכד שלא יהיו וכו'⁽⁶⁾, אכל נראה⁽⁷⁾ וכו', יותר ממיל⁽⁸⁾.

(6) וכשהעיר הסמוכה לכרך בנויה ברצף של בתים ושכונות, שתחילתו בתוך מיל לחומת הכרך, ונמשכים הבתים למרחק רב מעבר לשיעור מיל [כמו בירושלים שהשכונות בנויות ברצף מן העיר העתיקה והלאה, ומתפשטות הרבה מעבר לשיעור מיל], דעת החזו"א (א"ח סי' קנא ד"ה נראה, וסי' קנג ס"ק ב ד"ה ולעיל) שכל העיר שמחוץ לחומה נחשבת בכלל סמוך, וגם הבתים שנמשכים מעבר לשיעור מיל ואינם סמוכים ואינם נראים, כולם קוראים בט"ו, כי כל העיר נחשבת כארבע אמות, וכאילו כולה בתוך מיל [וכמו לענין תחום שבת]. אמנם, כשיש הפסק ברצף הבתים [לאחר מיל מהכרך] של שטח פנוי בשיעור של 141 אמה ושליש [או 70 אמה ושני שלישי אם אין בה ג' חצירות, כמבואר בשי"ע לעיל סי' שצח ס"ז], נחשב הדבר להפסק, ומאותו מקום והלאה קוראים ב"ד, וכן כתב בספר מקראי קודש (פורים סי' כג), וכן כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ח סי' סב). והוסיף (ח"ט סי' ע), שכן הכריעו גדולי הפוסקים להלכה, וכן המנהג לקרוא בכל העיר בט"ו באם הבתים רצופים. מאידך, דעת הגרי"מ טיקוצ'ניצקי (עיר הקודש והמקדש ח"ג פכ"ז) שגם כשהבתים שמחוץ לחומה נמשכים ברצף, מ"מ הבתים והשכונות שרחוקים יותר ממיל מן החומה עצמה ואינם נראים, אינם נדונים כסמוך, וכן צידדו הגרי"ש סלאנט והאדרת (שם). ולדעה זו, ביאר הגר"ש אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' נו) שאפילו אם חדר אחד מקצתו בתוך התחום ומקצתו חוץ לתחום, נחשב המקצת שחוץ לתחום כפרו וקוראים בו ב"ד. וראה מה שכתבנו בביה"ל (ד"ה או).

ושכונות של עיר הסמוכה ונראית, שנמנותקות משאר העיר והן אינן סמוכות או נראות, אבל שייכות מבחינה עירונית לעיר, דעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה פורים פ"כ סי"ח) שכל השכונות השייכות לכרך בעינים העירוניים כמו מיסים וארנונה וכדו', נדונות ככרך עצמו, אף אם אינן סמוכות או נראות. ולכן כל שכונות ירושלים אף המרוחקות כשכונת רמות וכדו', נהגים בהן דיני פורים בט"ו בלבד. מאידך, בשו"ת מנחת יצחק (ח"ט סי' ע) כתב שאף שכונה השייכות לעיר מבחינה עירונית, אם היא רחוקה יותר ממרחק מיל, אין קוראים בה בט"ו, ולענין שכונת רמות, כתב שם שכיון שיש מרחק של יותר ממיל בינה לבין השכונות החזרות, יקראו ב"ד בברכה, ונכון לקרוא שם גם בט"ו בלא ברכה. והביא (שם ח"ח סי' סב) שכן כתבו הוא והבד"ץ של העדה החרדית בכרוז שהתפרסם בשנת תשמ"ב, שיש לקרוא ברמות ב"ד. וכן כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' צז), ובשנת תשנ"ח כתב (שם ח"ו סי' קד) שאף שבחודאי במשך השנים ישתנה הדין כששכונות רמות תתחבר ליתר השכונות, מ"מ נראה שעדיין לא הגיע זמן זה, ויש להמשיך לקרוא שם ב"ד בברכה ובט"ו בלא ברכה עד שישתנה המצב לחלוטין. דעת הגרי"ש אלישיב (קונטרס זמני הפורים עמ' לג, הליכות שלמה פורים פ"כ ארחות

מילואים

ה'לכות מְגִלָּה סִימָן תרפח

המשך מעמוד קנב

הקיים מששת ימי בראשית לבין בנין בכרך שנבנה בידי אדם. ומקום שאינו נראה מהכרך עצמו, אך נראה מסוף שורת הבתים הסמוכים לכרך, כתב בשורת מנחת יצחק (שם) שאינו מועיל להחשיבו כנראה; ואף שלענין 'סמוך' דעת חלק מן האחרונים שמודדים שיעור מיל מן הבתים שמחוץ לכרך הסמוכים לכרך, מ"מ לענין 'נראה', כולם מודים שהוא רק כשנראה מן הכרך עצמו, כיון שדין 'נראה' נלמד בגמ' מריבוי בפסוק, ואין לך בו אלא חידושו. מאידך, דעת הכף החיים (סי' ז') שאף לענין 'נראה', גם אם אינו נראה מן הכרך עצמו אלא מהבתים הסמוכים לחומת הכרך, מועיל להחשיבו 'נראה'.

ישוב הנראה מהכרך, ובינו לבין העיר המוקפת יש ישוב בעמק שאינו סמוך ואינו נראה, דעת הגרי"ם וקצת יעקבי (עיר הקודש והמקדש שם סייא סי' ה) שהישוב שאינו נראה מהוזה הפסק בין הכרך לישוב הנראה, ובשניהם אין קוראים אלא בי"ד. מאידך, דעת הגרי"ם אלישיב (פסקי שמועות שם) להיפך, שהישוב הנראה גורר אחריו את מה שבינו לכרך, וקוראים בשניהם בי"ד.

8) ושיעור מיל, הוא אלפים אמה. ושיעורו במידות זמנינו, לדעת הגרי"ם נאה הוא 960 מטר, ולדעת החוון איש הוא 1152 מטר. ובאופן מדידת שיעור מיל [לענין אלכסון וריבוע העיר], ראה בחו"א (א"ח סי' קנג סי' ג) וכן את דעת הגרי"ם אלישיב (שבות יצחק ח"ז עמ' נז).

[ביה"ד ד"ה א] [א]

או שְׁקֻמוּכִין לְקַטְמָה⁹ וכו', וְנִקְּהָה הַכָּרְךְ שְׁמֵם, יִקְרָאוּ בְּיָדוֹ¹⁰ (דבר משה וכו', הַנֶּקֶס לְכָרְךְ זֶה בְּפוּקִים קוֹרָא בְּטִי¹¹) וכו', הַפְּקִים הַנְּרָאִים וְקֻמוּכִים קוֹדְאִין בְּיָדוֹ¹².

9) ועיר שמתחילה נבנתה רחוק מן הכרך, ואחר כך נוספו לה בתים ובעת היא סמוכה לכרך, כתב החו"א (א"ח סי' קנ"ג סי' ב) שלא מצינו בפוסקים חילוק בדבר, וגם באופן זה יש לעיר דין סמוכה אף שעד שנסמכה היתה עיר פרוזה. שהרי גם להיפך, אם היתה העיר סמוכה לכרך, וחרבו חלק מבתי העיר ועכשיו היא רחוקה, דינה כעת כעיר פרוזה. ולענין העיר בני ברק שהתרחבה ומחוברת בבתיים עד יפו, ראה במשני' להלן (סי' ט) מה שכתבנו בהו.

ועיר שמתחילה נבנתה רחוק מהכרך, אלא שהכרך התרחב, ונטספו בתים לכרך חוץ לחומה ועל ידי זה נעשתה העיר סמוכה לכרך, כתב החו"א (שם) שאינו מועיל להחשיב את העיר כמוקפת (כיון שהכרך מסתיים היכן שהחומה מסתיימת), אלא צריך שהעיר תהיה סמוכה לכרך עצמו, ולכן יש למדוד שיעור מיל מן החומה, ולא מסוף שורת הבתים הסמוכים לחומה [אכן בשורת אבן ישראל (ח"ח סי' ג) כתב שכשהבתים הראשונים מחוץ לחומה מתחילים בתוך קמ"א אמה לחומה, גם לדעת החו"א נחשבים הם חלק מהעיר המוקפת, ומודדים מיל מסוף הבתים שחוץ לחומה]. מאידך, דעת הכף החיים (סי' ז') שהבתים הבניים בסמוך לחומה נחשבים חלק מן הכרך עצמו [כשהבתים הבניים במרחק של פחות משבעים אמה ושני שליש אמה זה מזה], ולכן רק כשיש הפסק של יותר ממיל מסוף שורת הבתים הסמוכים לחומה, הרי זה הפסק, וכן דעת המהרי"ל דיסקין והגרי"ם זונגלד (ספר כרכין המוקפין חומה), וכן מבאי האריות (הר המוריה, ילקוט דוד סי' נח) בשם בעל התורת חסד מלובלין, וכן כתב הגרי"ם מינצברג בשם התורת חסד (בהסכמה לספר כרכין המוקפין חומה). ולענין עיר הסמוכה לחומה ונמשכת ברצף מעבר לשיעור מיל, ראה מה שכתבנו במשני' (סי' ו).

10) ואף שלענין כרך של עכרים כתב שקוראים בו בי"ד [ויש אומרים שאף בסמוך לכרך זה כמובא בהם לקמן], ביאר החו"א (א"ח סי' קנד סי' ג) ד"ה ובאמת) שכל ששם גרע מוכרז של עכרים, כי פקע ממנו

הלכה הע' 24) בשנים הקדמות היתה שיש לקרוא ברמות בשני הימים מספק, ודוים [משנת תשנ"ז] שנעשו חיבורים [של מחיצות העירוב] משכונת רמות לשאר השכונות, כתב השבות יצחק (פורים פ"ו אות ג) שגם הגרי"ם אלישיב מודה לקרוא רק בי"ד סמוך ונראה.

ומקום שאינו סמוך ונראה, אך כלול בעירוב של הכרך על ידי צורת הפתח [כמו הישוב מוצא בחלקו, או בית החולים הדסה עין כרם בעבר], דעת הגרי"ם איבערבך (שורת מנחת שלמה ח"ב סי' נו) שגורן כרך, כשם שלענין תחומין נחשב כעיר אחת על ידי צורת הפתח כמבואר במשני' לעיל (סי' תא סי' ז). וגם אם נקרא העירוב, יתכן שכיון שעומדים לתקן נחשב כעיר אחת גם בשעה שהעירוב קרע. [ואף המחמירים שלא לסמוך על העירוב, מדאורייתא ודאי מועיל להחשיבו כרשות היחיד, וממילא נחשבת כעיר אחת לענין מגילה], וכן דעת הגרי"ם אלישיב (שבות יצחק פ"ה סי' א) [ראה בשבות יצחק (שם) פ"ו סי' ב אות ב], שמימי לדעתו צריך מחיצות קבועות שעומדות להתקיים חב ימות השנה מחמת עצמן או על ידי טיפול בהן]. מאידך, בשורת מנחת יצחק (ח"ח סי' ט) כתב כעיר העירוב מועיל להחשיב את הכל כעיר אחת לענין קריאת מגילה, והוסיף, שגם לדעת הסוברים שהעירוב מועיל להחשיבו סמוך, מ"מ אם בני המקום אינם סומכים בשבת על העירוב הכללי ועושים עירוב לעצמם [בשכונת רמות בומנו שלא היתה סמוכה], גם לענין מגילה לא ניתן להסתמך על העירוב. וראו העירוב מבוסס על קלות בדרבנן [כלומר שסוברים שאין זה רשות הרבים], יתכן שאין לסמוך עליו לענין מגילה שנלמדת מדברי קבלה וכדברי תורה דמאי, וכן כתב בשורת אור לציון (ח"א סי' מז).

ההשחה בפורים בבית החולים הדסה עין כרם, כתב בשורת מנחת יצחק (ח"ח סי' ט) שיחמיר לקרוא שם בשני הימים מספק בי"ד בברכה ובט"ז בלא ברכה, וכן נוטה דעת הגרי"ם קניבסקי (מועדים וזמנים ח"ב סי' קפה בהגיה, ארחות רבנו ח"ג עמ' נו) ראה שם בטעמי דבריהם. מאידך, דעת הגר"צ פראנק, הגרי"ם אויערבך והגרי"ם אלישיב (שערי הלכה סי' קפד, שורת מנחת שלמה ח"ב סי' נו, הליכות שלמה פורים פ"ב ארחות הלכה הע' 27) שזמן קריאת המגילה בבית החולים הדסה הוא בט"ז בלבד [ובפטרס כיום שיש יותר חיבור בין שכונות ירושלים לבית החולים, אין מקום להחמיר לקרוא שם בשני הימים].

ז) ולענין עיר שניתן לראות רק את חלקה מן הכרך, ולא את כולה, כתב בשורת מהרי"ל דיסקין (קנטרס אחרון סי' א) שיש להחמיר שכל העיר קוראים בי"ד, ואף בחלקי העיר שאינם מן הכרך, כיון שכל העיר נחשבת כארבע אמות, ודי בכך שבחלקה היא נראית מן הכרך כדי להחשיב את כולה כדן 'נראה' [הובא בשורת מנחת יצחק (ח"ח סי' ט) ובשורת הר צבי (ח"ב סי' קג)], וכן דעת הגרי"ם אלישיב (פסקי שמועות עמ' נח). מאידך, בספר ציץ הקדוש (ח"א סי' נב) ובספר עיר הקדוש והמקדש (ח"ג פ"ז סי' ט"ג) כתבו שצריך לראות את העיר כולה מן הכרך, ואין די בכך שחלק מהעיר נראה מן הכרך.

ועיר הנראית רק מנגות הבתים ומן המגדלים שבכרך, או לחילופין אם רואים רק את גגות העיר מן הכרך, כתב בספר עיר הקדוש והמקדש (שם סי' ט"ג ב, הובא בשורת מנחת יצחק (שם) שאינו מועיל להחשיבה ככרך, אלא צריכים לראות את קרקע העיר מוקרע הכרך, כיון שלא מסתבר שדין העיר ישנתה מעת לעת, ובכל פעם שגיבדו את גגות הבתים והמגדלים ישנתה הדין, ועוד שאם כן אין לדבר שיעור, שהרי אם יבנו מגדל גבוה מאד, ניתן יהיה לראותו ממרחק גדול, וכן דעת הגרי"ם אלישיב (פסקי שמועות שם). מאידך, דעת הגרי"ם קניבסקי (תורת המועדים סי' ב אות א) שגם אם רואים את העיר רק מבנינים גבוהים שבכרך, עדיין מצטרפת היא לכרך וקוראים בה בי"ד, כי אין שום סבבה לחלק לענין זה בין כרך הבניי על הר

מילואים הלכות מגילה סימן תרפה

המשך מעמוד קודם

ס"ק ז). וכן לענין מי ששכח לספור יום אחד ורצה להוציא אחר ידי חובה, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' תפט ס"ק לז).

[משנ"ב ס"ק ט]

אין להקפיד שפא מקפין מימות יהושע בן נון¹⁴].

14) ובארץ ישראל בימינו, כתבו בספר עיר הקודש המקדש (ח"ג פכ"ו סי' ט"א ופכ"ז ט"ד) ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ח סי' ט"א) שבירושלים בלבד נהגו הדין של כרכים המוקפים מימות יהושע בודאי, אבל יתר הערים העתיקות שבארץ ישראל [כגון: יפו, צפת, באר שבע, חיפה, בית שאן, עכו, לוד], אף אם ידוע שהיו מוקפות בימות יהושע [כמו העיר לוד], כיון שכיום אין אנו יודעים את מיקומן בבירור, דינן ככרכים המסופקים, וקוראים בהם בי"ד בברכה ובט"ו בלא ברכה [נאין לסמוך באופן דאי על שמה של העיר שהוא כשמה הקדום, או על ממנאים ארכיאולוגיים המעידים שבאזור זה היתה העיר הקדומה]. וכן כתב הקפ החיים (סי' ז) בשם שו"ת דברי יוסף (סי' ב) שבכל עיר ארץ ישראל [העתיקות] נהגים לקרוא בשני הימים מספק, חוץ מירושלים שקוראים בה בט"ו בלבד, וכן כתב הגר"ש אלישיב [קובץ תשובות ח"א סי' טח] לענין העיר לוד. ולענין העיר חיפה, כתב (שם) שהחזקה מימים קדמונים לעיר מסופקת, ובזמן האחרון עקרו את המנהג ללא כל יסוד, וראוי לחדש את המנהג הנהוג מימי קדם לקרוא בשני הימים כעירות המסופקות. וראה בהמשך ההע', דעת החזו"א וכן הגרי"ג קרליץ, לענין העיר יפו, שסבר שנחשבת כספק.

מאידך, בשו"ת תשובות הנהגות (ח"ג סי' רל"ה) כתב שכיום רק יחידים ממש מחמירים לעצמם לקרוא בערי ישראל העתיקות [כדוגמת חיפה, עכו ובאר שבע] בשני הימים, וכן דעת הגר"ש איערבך (הליכות שלמה פורים פ"ב ארחות הלכה הע' 33) שלא נהגו לחוש לספק רק בערים שהמנהג הקדום בהם הוא לקרוא בשני הימים. ובטעם המנהג להקל בערים העתיקות, ביאר בשו"ת תשובות הנהגות (שם) שדין כרכים המסופקים שקוראים בהם גם בט"ו, הוא רק כשידוע שמקום מסוים זה היה מוקף חומה, אלא שלא התברר אם היה מוקף כבר מימות יהושע או לא, אבל כשיש ספק אם מקום זה היה בכלל מוקף חומה, או שיש ספק היכן היתה העיר המוקפת חומה, איבד מקום זה את חשיבותו עיר מוקפת, וקוראים בו בי"ד בלבד, ולכן בימינו שבכל הערים המסופקות [חוץ מטבריה] אין דאיות שאבן שם שכנה העיר העתיקה שהיתה מוקפת חומה, קוראים בהן בי"ד בלבד. ולענין העיר יפו, ראה בהמשך ההע'.

נראה גם בפר"ח (סי' ד) שכתב שמוכח בבית יוסף (ד"ה כרך) שרק כשרואים שהעיר מוקפת חומה באנו לכלל ספק אם היא מוקפת מימות יהושע, אבל אם אין לה חומה עתה, אינה בכלל הספק, וקוראים בה בי"ד בלבד. והפמ"ג (משנ"ב ס"ק ד וא"א ס"ק ז) כתב שנראה לדינא כדברי המהר"ל שאינו נחשב ספק אלא כשיש ספק במסורת, והדינו שיש אומרים שהיתה לה חומה בימות יהושע, ויש מכחישים זאת, אבל סתם עיר אף שיש לה חומה, אין חוששים שהיא מימות יהושע.

ולענין זמן הקריאה בבני ברק, דעת החזו"א (ארחות רבנו ח"ג עמ' לו, או נדברו ח"ה סי' מא) שיש להחמיר בה כספק כרך, ולקראו בה את המגילה בי"ד בברכה ובט"ו בלא ברכה, כיון שהיא מחוברת עם תל אביב-יפו, והעיר יפו היא ספק מוקפת חומה, והוסיף הגרי"ג קרליץ (חוט שני שבת ח"ד עמ' שט"ג), שגם כיום [לאחר שנטלל בין הערים כביש נתיבי איילון] שהוא כביש רחב המפריד ביניהן, עדיין יש להחמיר בבני ברק כספק כרך, כי לא ידוע היכן הסתיימה יפו העתיקה. [ואף לדעת הביה"ל (ד"ה או) שאין דין סמוך לספק כרך, ביאר הגרי"ג קרליץ (אגרות הפורים פ"ז הע' יז) שכשבהתים רצופים ממש עד הכרך,

דין מוקף, וגם הנכנס לתוכו קורא בי"ד, וכתב החזו"א שאף אם הכרך חרב, הנכנס לתוכו קורא בט"ו. ובשו"ת הר צבי (ארח"ב סי' קלא) ביאר שיתכן שחומת הביה"ל היא שהכרך נחרב לגמרי ונעשה שדה בור, ולא ניכר כלל שהיה שם ישוב, וכיון שבטל מהכרך לגמרי שם עיר, אין הסמוכים לו נגזרים אחריו [בשונה מכרך של עכוים שלא בטל ממנו שם עיר, ולכן יכול לגזור אחריו את הסמוכים לו].

11) ולדעת הראשונים [שהובאו במשנ"ב ס"ק ב] שאפילו בכרך של ישראל אם אין בו עשרה בטלנים קוראים בו בי"ד, כתב החזו"א (ארח"ב סי' קנד ס"ק ג) שדאי שבכרך של עכוים קוראים בי"ד, שהרי אין שם עשרה בטלנים, ואין לו דין מוקף. וראה מה שכתבנו במשנ"ב לעיל (ס"ק ב).

ועיר הסמוכה לכרך של עכוים, כתב הברכי יוסף (ס"ק ח) בשם המשאת משה שקוראים בה בי"ד, כיון שאינה נגזרת אחר הכרך אלא כשנמצאים יהודים בכרך והם קוראים בו בט"ו. מאידך, הברכי יוסף צידד לומר שכיון שאם יכנס יהודי לתוך הכרך קורא בו בט"ו, גם הסמוך לכרך קורא בט"ו, וכן כתב החזו"א (שם ד"ה נמצא) שקוראים בעיר הסמוכה בט"ו, וכן דעת הגר"ש איערבך (הליכות שלמה פורים פ"ב סי' י). וספק זה היה קיים בירושלים בשנים תש-תשכו כשהעיר העתיקה היתה מנותקת משאר חלקי העיר ונתונה לשליטת הערבים ולא היו בה יהודים כלל, האם קוראים בט"ו במקומות הסמוכים לה].

12) ומה שכפר או עיר הסמוכים לכרך שהוא ספק מוקף, אינם נדונים ככרך, ביאר הברכי יוסף (ס"ק ט) שכל דין סמוך ונראה לכרך הוא חידוש לענין קריאת המגילה, שהרי לענין בתי ערי חומה אין סמוך ונראה נדון כמוקף חומה, ולכן אין להוסיף לחדש כן אלא כשבכרך קוראים בט"ו בודאות, אבל לא כשהכרך קורא בט"ו רק מספק. מאידך, החזו"א (שם) תמה על דין זה, שהרי מה שסמוך ונראה נידון ככרך נלמד מפסוק, ואם כן אף שמשברא ניתן לחלק ביניהם [ראה שם מה שכתב לבאר בזה], מ"מ למעשה אין לחלק בין כרך לבין סמוך לכרך ללא מקור, ולכן דעת החזו"א (שם), וכן כתב השו"ת הלכות סי' בדתו) שגם הסמוכים לספק כרך קוראים בי"ד ובט"ו. וראה בארחות רבנו (ח"ג עמ' לו).

ולענין הערים הסמוכות ונראות לטבריה שספק אם היא נחשבת מוקפת חומה כמבואר במשנ"ב לקמן (ס"ק ט), כתב בשו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' יט ס"ק א) שאף שנקבע כבר בגמ' שיש לקראו לטבריה גם בט"ו מספק [וכן נפסק להלכה במשנ"ב שם], מ"מ אין זה עדיף משאר ספק, ולדעת הברכי יוסף אין קוראים בערים הסמוכות לה אלא בי"ד בלבד. כמו כן לענין זמן הקריאה בתל אביב, דעת הגר"ש איערבך (הליכות שלמה פורים פ"ב דבר הלכה אות טו) שכיון שסמוכה ליפו שנחשבת כספק מוקפת חומה וקוראים בה בי"ד וט"ו, בעיר הסמוכה לה יקראו רק בי"ד, ואף שכיום היא כעיר אחת ממש עם העיר יפו, אין נהגים בה דיני פורים אלא בי"ד, כיון שגם דין ערים שזון כעיר אחת, נלמד מדין סמוך ונראה, וכמו שבסמוך לכרך המסופק קוראים רק בי"ד, כך הדין גם בערים הנחשבות כאחת. אכן, דעת הגרי"ג קרליץ (פסקי הלכות סי' יד הע' רט) הגרי"ח קניבסקי (אגרות הפורים פ"ז הע' יז) שכשקיים רצף של בתים ובנינים מהעיר עד הכרך המסופק, נחשבים הם כעיר אחת ממש, וקוראים גם בעיר בי"ד ובט"ו. וראה עוד בדין העיר תל אביב הסמוכות לה, ופרטי הדינים, במשנ"ב להלן (ס"ק ט).

[משנ"ב ס"ק ח]

שְׁאִינֹו מְחִיב עֲתָה בְּדָרְכָרָא¹⁵].

13) וראה מה שהסתפק על פי זה בהגהות רע"א (סי' רסז ס"ק א) לענין קידוש עובר אדם שקיבל שבת מוקדם, ובמה שכתבנו לעיל (סי' רעג

מילואים הלכות מגלה סימן תרפח המשך מעמוד קודם

אמנם במשני'ב לקמן (סי' תרצב ס"ק יד ו-טו) משמע שגם בלילה הוא מדברי קבלה].

[משני'ב ס"ק יז]

וְנוֹהֲגִין שְׂמִקָּה וּמְתַנְּת לְאֲבִיּוֹנִים בְּשָׁנֵיהֶם¹⁶].

16 ולא הזכיר האם יש לקיים גם משלוח מנות בשני הימים מספק, ובביה"ל לקמן (סי' תרצה ס"ד ד"ה או) כתב בשם הפרי חדש שמשלוח מנות נהוג בי"ד בלבד, כיון שאז הוא פורים לרוב העולם [ובדומה לברכה על קריאת המגילה בעיר מסופקת, שמברכים רק בי"ד, כי אז הוא זמן קריאה לרוב העולם], אך הוסיף, שהפמ"ג מפקפק בזה [שהרי קריאת המגילה עצמה נהוגת בשני הימים מספק]. אכן לענין מתנות לאביונים, צידד הפמ"ג (משב"ז שם ס"ק ה) שאם נתן פעם אחת בי"ד [ולא השתמש בהן העני מיד], יוצא בזה ידי חובה.

ולענין אמירת 'על הנסים', כתב להלן (ס"ק יז) שאומרים מספק בשני הימים, וראה לקמן (סי' תרצג ס"ק ו) שאין זה נחשב הפסק בתפילה, כיון שאומרים זאת מספק. אכן בבני ברק, נהג החו"א (ארחות רבנו ח"ג עמ' לז) שלא לומר 'על הנסים' בט"ו, למרות שאת שאר מצוות הפורים החמיר לנהוג גם בט"ו, ובטעם הדבר ביאר הגר"י קניבסקי (שם), שכל דין ט"ו בבני ברק אינו אלא חומרא, ולכן החמיר רק במצוות היום מספק, אך לא לענין 'על הנסים'. ובלוח א"י כתב שבומנינו המנהג בכל העיירות המסופקות שלא לומר 'על הנסים' בט"ו, אלא בי"ד בלבד, וכן הורה הגר"י קניבסקי (שם). מאידך, בשו"ת הר צבי (א"ח ח"ב סי' קכח אות כז) כתב שאומרים 'על הנסים' בטבריה בשני הימים וכדברי המשני'ב.

ולענין קריאת התורה בשני הימים מספק, כתב הכף החיים (ס"ק כה) שיש מנהגים שונים בזה, ואין לערער על שום מנהג. ודעת הגר"ש אויערבך (יד בקריאת התורה סי' פז ס"ק ו) שלענין קריאת התורה מקילים ואין לקרוא בט"ו בפרשת 'ויבוא עמלק', אלא רק בי"ד, וכן דעת הגר"ש אלישיב (פסקי שמועות עמ' סב).

כמו כן לענין איסור עשיית מלאכה, דעת הגר"ש אלישיב (אגרת הפורים פ"ז הע' ה) שבעיר מסופקת אין נהגים איסור מלאכה אלא בי"ד. [וראה מה שכתב המשני'ב לקמן (סי' תרצו ס"ק ז) שיש נהגים שלא לעשות מלאכה בשני הימים, אף בעיר שהיא חדיא פרוז].

[משני'ב ס"ק יא]

יָצָא קְרִיעֶבֶד וְלֹא הָיָי בְּרָכָה לְבִשְׁלֵהוּ¹⁷].

17 אכן, הקורא בכרך שהוא ספק מוקף חומה שצריך לקרוא בשני הימים מספק, אינו יוצא ידי חובה בקריאה של י"ד בלבד, וצריך לקרוא שוב בט"ו. ובטעם הדבר, ביאר החו"א (א"ח סי' קנ"ג ס"ק ב ד"ה בדין על פי הירושלמי (שקלים פ"א ה"א) שבאופן זה שקורא בי"ד מחמת הספק שמא אינו מוקף חומה, קבעו חכמים שצריך לקרוא גם בט"ו כדי שלא יעקר זמן הקריאה של הכרך [ובשונה הלכות (סי"א) ביאר שבאופן זה שקורא בי"ד רק מחמת הספק, נחשב כאילו מכון בפירוש שלא לצאת אם דינו לקרוא בט"ו].

נחשבים כעיר אחת וקוראים גם בט"ו, וכן דעת הגר"ח קניבסקי (שם). אך הוסיף הגר"ן קרליץ (שם). שבבני ברק זו רק חומרא לקרוא בט"ו, משום שהיא רק סמוכה ליפו, ואין ידוע האם יפו של היום היתה מוקפת בימי יהושע בן נון [ולדעת הברכי יוסף אין דין סמוך לספק כרן], וגם יש ספק נוסף ביפו כי צידה האחד הוא ים כמו בטבריה.

מאידך, דעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה פורים פ"כ דבר הלכה אות טו) שאף בתל אביב שכיום היא כעיר אחת ממש עם העיר יפו, אין נהגים בה דיני פורים אלא בי"ד, כיון שדין ערים שהן כעיר אחת נלמד מדין סמוך ונראה, וכמו שבסמוך לספק כרך קוראים רק בי"ד [כמובא בביה"ל ד"ה א], הוא הדין גם בערים הנחשבות כאחת, וכן כתב בשו"ת תשובות הנהגות (ח"ג סי' רלד-רלה) שמנהג העולם הוא שביפו קוראים יומיים מספק, ובתל אביב ובבני ברק נהגים שקוראים רק בי"ד, משום שסומכים על הברכי יוסף שאין דין סמוך לספיקות, וכמו שהביא בביה"ל (ד"ה או) [ולא נהגים כדעת הכף החיים (ס"ק יז) שכל הבתים המחוברים לכרך מחוץ לחומה נחשבים חלק מן הכרך עצמו, שלדעתו תל אביב שמחוברת ליפו הרי היא ככרך ממש ודינה לקרוא בט"ו], ובבני ברק יש סברא נוספת להקל, משום שהיא עיר נפרדת מתל אביב יפו בהנהגה וניהול וכדומה, ואינה ככפר המתבטל לכרך, ולכן אינה נגזרת ליפו וחמנה בי"ד.

ולענין זמן הקריאה במודיעין עלית הנראית לעיר לוד שהיא מהעיירות המסופקות, דעת הגר"ש אלישיב (קונטרס זמני הפורים עמ' יט) שאף שבגובה העיר רואים את העיר לוד, דינה כפרוים לקרוא בה רק בי"ד ולא בט"ו [וראה שם שהובאו כמה טעמים בזה. א. שאינה משותפת בענייניה עם לוד והתחבורה או שאר משרדים המצויים שם אינם מועילים כלל לזה]. ב. לוד שלנו אין ידוע אם זו לוד הישנה ודינה כספיקות, ודעת הרבה פוסקים שאין סמוך ונראה לספיקות. ג. דעת הרמב"ם ועוד פוסקים, שאין דנים 'נראה' ביותר ממיל. ד. אינה נראית מכל העיר אלא רק בגובהה, והמהר"ל דיסקין הסתפק בדין מקצתו נראה]. וכן דעת הגר"ן קרליץ (חוט שני שבת ח"ד עמ' סט) שהעיירות הסמוכות ללוד כמו מודיעין עלית ואלעד, אין להם דין 'נראה' ללוד, כיון שכשהמרחק רב לא מועיל 'נראה', אלא צריך שתראה העיר הקטנה כחלק מן הכרך וכאילו היא מפרברי הכרך.

[שעה"צ ס"ק ט]

סָפַק דְּרִבְרִיקָה לְקָלָא¹⁸].

18 אמנם, במשני'ב לקמן (סי' תרצב ס"ק טז) כתב בשם הפמ"ג שיתכן שלא אומרים ספיקא דרבנן לקולא לענין קריאת המגילה, משום שחיובה הוא מדברי קבלה. וכן כתב הפמ"ג (א"א ס"ק ד ובפתיחה כוללת ח"א אות יח) לענין כרך שהוא ספק מוקף, וכן תמה בטורי אבן (מגילה ה, ב) על שיטת הגאונים שהוזהרה כאן, אכן בחידושי הרשב"א והריטב"א (שם) כתבו שדברי קבלה דינם כשל דבריהם ולקולא, וראה עוד בשו"ת תורת חסד (א"ח סי' לח אות ח). [ובעיקר הנידון, ראה בשעה"צ לקמן (סי' תרצו ס"ק מא) שבליילה חיובה הוא רק מדרבנן,

הלכות מגלה סימן תרפח המשך מעמוד 304

נחשב כפרוז [ועליו לקרותה בברכה], כיון שכעת דעתו להישאר בעיר עד עלות השחר, ואף שלבסוף יצא מהעיר קודם עלות השחר, אין אומרים שנמצא למפרע פטור מקריאת הלילה, אלא נפטר רק מקריאת היום. [וראה בחו"א (סי' קנ"ב שם) שכתב על כך שלא מצינו שהיא אדם פרוז בלילה ומוקף ביום].

שישה שם עד הבוקר, וכיון שחזר לבסוף לכרך קודם שהאיר היום, נמצא שהקריאה שקרא בלילה בברכה היתה שלא כדין, שהרי אינו נעשה פרוז אלא אם כן נשאר בעיר כשהאיר היום [וראה בהע' לעיל שלדעתו אף אם חזר לכרך קודם שהאיר היום, קורא בי"ד]. והפמ"ג (משב"ז ס"ק ו) כתב שגם לדעת ה"טו, לענין קריאת המגילה בלילה,